

Kestävä koulu -työryhmä

Lausunto sivistysvaliokunnalle valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteko kaipaa konkreettisia toimenpiteitä ekologisen kestävyysedistämiseksi koulutuksessa. Ympäristökasvatus- ja opetusalan järjestöjen yhteinen esitys valtakunnalliseksi Kestävä koulu -ohjelmaksi on tähän konkreettinen toimenpide-ehdotus. Kestävä koulu rakentaa yhtenäisen opinpolun varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja antaa lapsille ja nuorille valmiuksia kestävä tulevaisuuden rakentamiseen. Ohjelman esikuvana on ollut Liikkuva koulu (ks. LIITE /esitys Kestävä koulu -ohjelmaksi).

Ilmastomuutos ja biodiversiteetin kapeneminen ovat aikamme suurimmat ihmiskunnan olemassaoloa uhkaavat haasteet, ja niihin vastaaminen on koulutuksen ja siten myös koulutuspolitiikan keskeisin tehtävä. Tämä prioriteetti tulee näkyä myös koulutuspoliittisen selonteon jokaisessa osassa. Nyt ympäristökysymykset on selonteossa sijoitettu pieniä mainintoja lukuun ottamatta selonteon loppuun erilleen muusta sisällöstä.

Agenda2030 lisäksi myös muut kansainväliset asiakirjat, joihin Suomi on sitoutunut, vaativat ympäristökysymysten painottamista: Pariisin ilmastopöytäkirjan 12. artikla toteaa, että sopijaosapuolet toimivat yhteistyössä tehostaessaan ilmastomuutosta koskevaa kasvatusta ja koulutusta sekä tiedostavat, että nämä toimet ovat tärkeitä. Kestävän kehityksen kasvatusta ja koulutuksen toimintasuunnitelma GAP:in tarkoituksena on integroida kestävä kehitys koulutukseen ja koulutus kestävään kehitykseen, ja sen politiikan edistämisen (Advancing Policy) prioriteettialue sisältää kestävä kehityksen koulutuksen sisällyttämisen kansalliseen politiikkaan ja strategioihin. OECD:n vuosijulkaisu ”Education at a Glance” 2017 puolestaan toteaa, että kasvatus on niin keskeinen osa-alue planeettamme kestävyyskannalta, että epäonnistuminen saattaa vaarantaa koko Agenda 2030 -ohjelman toteutumisen.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Lisäys toimenpiteisiin:

- Käynnistetään valtakunnallinen Kestävä koulu -ohjelma (ks. LIITE).

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Lisäys toimenpiteisiin:

- Käynnistetään valtakunnallinen Kestävä koulu -ohjelma (ks. LIITE)

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Lisäys toimenpiteisiin:

- Käynnistetään valtakunnallinen Kestävä koulu -ohjelma (ks. LIITE)

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Olisi parasta jos tämä luku saataisiin sisällytettyä edellisiin lukuihin, niin se ei jää irralliseksi.

Mietinnön viimeinen lause: "Ympäristönsuojelu ja ilmastonmuutoksen torjuminen edellyttävät uusia kansalaistaitoja ja ne on huomioitava kaikessa koulutuksessa varhaiskasvatuksesta vapaaseen sivistystyöhön" vaatii konkretiaa. Kestävä koulu -ohjelma on ministeriöiden järjestöiltä pyytämä hahmotelma siitä, kuinka kestävää kehitystä voi konkreettisesti edistää eri asteilla aina varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.

Kestävä koulu -työryhmän jäsenet:

Niina Mykrä
Toiminnanjohtaja
Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto
niina.mykra@luontokoulut.fi
puh. 044 700 2505

Sinikka Kunttu
Toiminnanjohtaja
Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi
sinikka.kunttu@feesuomi.fi

Hannele Cantell
Dosentti, yliopistonlehtori
Helsingin yliopisto

Jonas Heikkilä
ympäristökasvatuspäälikkö
Natur och Miljö r.f.

Lauri Kurvonen
erityisasiantuntija
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry

Anna Maaria Nuutinen
Koordinaattori
YK:n yliopiston RCE-verkosto

Eija Pietilä
Toiminnanjohtaja
Suomen nuorisokeskusyhdistys ry

Sari Sirniö
Varhaiskasvatuksen Opettajien liitto ry

Jussi Tomberg
Kestävän tulevaisuuden kehittäjäopettaja
Oulun kaupungin sivistys ja kulttuuripalvelut

Kati Vähä-Jaakkola
Toiminnanjohtaja
Biologian ja maantieteen opettajien liitto

Ympäristökasvatus- ja opetusalan järjestöjen esitys
valtakunnalliseksi ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen ohjelmaksi

Kestävä koulu

Kestävä koulu on ympäristökasvatus- ja opetusalan järjestöjen esitys valtakunnalliseksi ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen ohjelmaksi. Kestävä koulu -ohjelman esikuvana on toiminut Liikkuva koulu -ohjelma. Kestävä koulu -ohjelmassa varhaiskasvatuksen, peruskoulujen ja toisen asteen oppilaitosten oppijat saavat valmiuksia kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Ohjelma toteutetaan kaksikielisesti, ja ruotsinkielinen työnimi on Hållbar skola.

1. Johdanto

Parempi maailma voi syntyä vain oppimalla. Kestävyyskasvatuksella on pitkä historia: käytetyt käsitteet ovat vaihdelleet ensin ympäristökasvatuksesta, sittemmin kestävän kehityksen kasvatukseen ja kestävyyskasvatukseen. Eri aikoina kestävyyskasvatuksella on ollut erilaisia painotuksia, mutta ydin on kuitenkin säilynyt samana: muutosta tarvitaan, jotta kestävä ja hyvä tulevaisuus olisi mahdollinen. Paljon on tehty, mutta kriittistä massaa ei ole saavutettu, jotta kestävä ja hyvä tulevaisuus olisi mahdollinen. Ympäristö- ja kestävyyskasvatukseen tarvitaankin uusi vaihde – isompaa ja vaikuttavampaa! Tässä dokumentissa rakennetaan valtakunnallinen ohjelma kestävyyskasvatuksen tarpeeseen Suomessa.

Lähtökohtana AGENDA 2030

YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 muodostaa jäsenvaltioita koskevan toimintaohjelman ja tavoitteiston kestävän kehityksen toteuttamiseksi. Agenda 2030 -viitekehyksessä kasvatus ja koulutus ovat keskeisiä keinoja edistää kestävää kehitystä. Tavoitteen 4.7:n mukaisesti jokaisen oppijan tulee vuoteen 2030 mennessä saada kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot koulutuksen kautta. Tavoite 4.7. viittaa globaalisti kaikkiin ikäluokkiin ja elinikäiseen oppimiseen. Suomi on yhdessä muiden valtioiden kanssa sitoutunut tavoitteen toimeenpanoon. Kaikille oppijoille on taattava mahdollisuus saada tietoa ympäröivästä, keskinäisten riippuvuussuhteiden maailmasta ja omista vaikutusmahdollisuuksistaan globaaliin kestäväan kehitykseen.

Kestävä koulu -ohjelma toteuttaa Agenda 2030 mukaisesti laaja-alaista näkökulmaa kestäväan kehitykseen ja tavoitteen 4.7. toimeenpanoon Suomessa. Osana kestävän kehityksen kasvatusta se ottaa huomioon kaikki kestävyiden ulottuvuudet ja niiden välisen keskinäisriippuvuuden. Ekologinen kestävyys on ohjelman perustana.

Kansallinen ohjaus kohti kestävyyskasvatusta

Suunniteltu Kestävä koulu -ohjelma on vastaus hallitusohjelman kirjauksiin, joiden mukaan Marinin hallituskaudella 2019-2023 *”edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta”* ja *”otetaan huomioon kestävä kehitys ja ilmastokasvatus [–] läpileikkaavina teemoina eri koulutusasteilla”*. Kestävä koulu -ohjelma toteuttaa Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan v. 2020 kestävän kehityksen linjausta, jonka mukaan *”Opetus- ja kult-*

tuuriministeriön hallinnonalan toimilla voidaan edistää kulttuurista muutosta, joka on edellytyksenä muutokselle kohti kokonaisvaltaista kestävä kehitystä” ja ”Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjiä kestävä kehityksen näkökulmien integrointiin kasvatukseen ja koulutukseen”.

Kestävä koulu -ohjelma vastaa monien kansainvälisten ja kansallisten ympäristö- ja koulutuspoliittisten linjausten, suunnitelmien ja ohjelmien vaatimuksiin, esimerkkinä Ilmastovastuun oppimisen toimenpideohjelma (v. 2019) sekä UNESCO:n kestävä kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen ESD-linjaukset¹ (v. 2019), joissa nousee vahvasti esille transformatiivisen oppimisen tarve ja vallitsevan järjestelmän tavoitteiden kyseenalaistaminen. Kestävä koulu -ohjelma on äärettömän ajankohtainen: juuri julkaistu Suomen raportti Agenda2030-ohjelman toimeenpanosta kertoo suurimpien haasteiden liittyvän tuotanto- ja kulutustapoihin, ilmastomuutokseen ja biodiversiteettiin². Kestävä koulu -ohjelman perustana ovat varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien tavoitteet.

Kestävä koulu -ohjelman lähtökohtana on ajankohtainen tutkimustieto. Vanhaa paranteleva reformi ei riitä, vaan tarvitaan perustavanlaatuisia systeemistä muutosta, transformaatiota³. Koulu on yhteiskunnallisesti katsottuna yksi merkittävimmistä instituutioista, joka toisaalta edustaa jatkuvuutta ja kulttuurin siirtymistä toisille sukupolville, mutta toisaalta sisältää mahdollisuuden yhteiskunnalliseen muutokseen. Kokonaisvaltaisen lähestymistapa kestäväan kehitykseen on tärkeää, jotta kestävä kehitys ei jää vain kuriositeetiksi tai yksittäisen opettajan varaan, vaan tulee jo koulussa osaksi elettyä todellisuutta ja koko toimintakulttuuria.

Kestävässä koulussa ollaan matkalla kohti uudistavaa oppimista: siellä kasvaa muutoksentekijöitä, jotka vaativat muutoksia ja osaavat yhteistyössä etsiä muiden kanssa ratkaisuja. Olennaista on ymmärtää muutos aktiivisena dialogina, jossa keskeisiä ovat tavoitteiden yhteinen omistajuus, jaetut merkitykset, yhteinen tiedon rakentaminen ja toimijoiden omat näkemykset tavoiteltavista muutoksista, jotka rakentavat koko yhteiskunnan muutosta⁴. Tarkoituksena on oppia jotain, mitä ei ole vielä olemassa⁵, ja löytää vastaus kysymyksiin: ”Miksi ja miten - kestävä tulevaisuutta rakennetaan?”

Kestävyystoimet koulun arjessa

Kestävä koulu -ohjelman perustana on ekologinen kestävyys, mikä tarkoittaa opetussuunnitelman (POPS 2014) sanoin, että *Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta*. Kestävä koulu -ohjelma kiinnittää huomiota toiminnan kokonaisuuteen, joka sisältää oppimisen, toimintakulttuurin ja toiminnan puitteet, kuten rakennetun ympäristön ja toimintaan liittyvät palvelut. Koulun kestävyys ei ole kiinni vain opettajista ja oppilaista. Kestävä koulu edellyttää koko kasvatus- ja kouluyhteisön kutsumista mukaan: sekä osaavia opettajia että sitoutunutta koulun johtoa ja ylläpitäjää, muuta henkilökuntaa ja koko toimintaympäristön tukea, mikä puolestaan mahdollistaa kestävä toimintakulttuurin. Olennaista on tarjota kouluille, päiväkodeille ja oppilaitoksille mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti rakennetun- ja luonnonympäristön muuttamiseen kestäväksi oppimisympäristöksi. Siiloutunut hallintoajattelu ja ketterien kokeilujen järjestämisen vaikeus ovat tällä hetkellä kestävyyspyrkimysten pullonkauloja: Kestävä koulu -ohjelma auttaa koulutuksen järjestäjiä tukemaan koulujen muutosta kohti kestävyttä esimerkiksi edellyttämällä koko toimintaympäristöltä (tilat, lähiympäristö, hankinnat ja kulutus, energia, liikkuminen, ruokapalvelut, jätteet)

¹ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366797.locale=en>

² <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162268>

³ Sterling 2011: Transformative Learning and Sustainability: sketching the conceptual ground

O'Brien ym. 2013: You say you want a revolution? Transforming education and capacity building in response to global change.

Siirilä, J., Salonen, A. O., Laininen, E., Pantsar, T., & Tikkanen, J. 2018: Transformatiivinen oppiminen antroposeenin ajassa.

Kudelman 2019: Kokonaisvaltaisen ja kestäväan systeemisen muutoksen verkosto

⁴ Wals 2011: Learning Our Way to Sustainability.

⁵ Engeström 2016: Studies in expansive learning. Learning what is not yet there.

mahdollisimman pientä ympäristökuormitusta ja tasapainoista suhdetta ympäristön kanssa. Kouluja, päiväkoteja ja oppilaitoksia on niin paljon, että ei ole merkityksetöntä, minkälaisia toimintatapoja niillä on.

Monet varhaiskasvattajat ja opettajat haluaisivat edistää ympäristö- ja kestävyyskasvatusta, mutta lukuisat muut vaatimukset ja intressit ajavat arjessa ohi. Koulujen ja päiväkotien tulee saada tukea, opetusmenetelmiä, materiaaleja ja toimintamalleja sekä valmisteltu ohjelma ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen toteuttamiseen. Opetussuunnitelmat sisältävät ekologisen kestävyysnäkökulmia, mutta monissa oppisisällöissä yhteydet ympäristökysymyksiin ovat asiaan perehtymättömälle opettajalle vaikeita ymmärtää. Kestävä koulu -ohjelma konkretisoi opetussuunnitelman opettajille. Ohjelma antaa lisäksi opettajalle selkänöjan ja mandaatin edistää ympäristö- ja kestävyyskasvatusta, mitä opettajat tarvitsevat esimerkiksi vanhempia kohdattaessa. Kestävä koulu -ohjelma on yksittäistä opettajaa, koulua, rehtoria, sivistystoimenjohtajaa ja koulutuksen järjestäjää laajempi valtakunnallinen, yhteinen ohjelma, joka on Opetushallituksen koordinoima ja valtiovarainministeriön rahoittama. Ohjelma on myös yhteistyön foorumi opetusministeriön, Opetushallituksen ja ympäristöministeriön välillä. Tätä tarvitaan nyt, sillä vuosikymmenien ajan mikään näistä tahoista ei ole ottanut itselleen ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen omistajuutta.

Järjestöt ja muut toimijat katalysaattoreina

Monet tahot ovat olleet aktiivisia ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen edistäjiä. Myös Kestävä koulu -ideoinnissa on ollut mukana monia ympäristö- ja kasvatusalan järjestöjä ja toimijoita: Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi, Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto (LYKKY), Biologian ja maantieteen opettajien liitto (BMOL), Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ), Varhaiskasvatuksen opettajien liitto (VOL), WWF Suomi, Suomen Latu, YK:n yliopiston RCE (Regional Centres of Expertise on ESD) Helsinki Metropolitan verkosto, Natur och Miljö, Luonto-Liitto, Suomen ympäristöopisto SYKLI, Lasten ja nuorten puutarhayhdistys, OKKA-säätiö, Pidä Saaristo Siistinä, Suomen Kiertovoima KIVO, Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura, Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry, Suomen Nuorisokeskusyhdistys, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry ja Ilmastonmuutos lukioihin! -hanke.

2. Kestävä koulu – mitä ja miten?

Seuraavassa kuvataan ympäristökasvatus- ja opetusalan järjestöjen näkemyksiä Kestävä koulu -ohjelmaan toteuttamisesta.

2.1 Mille koulutusasteille Kestävä koulu -ohjelma on suunnattu?

Kestävä koulu on jatkumo ja oppimispolku varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Ohjelma käynnistyy eri koulutusasteilla samanaikaisesti.

2.2 Mitkä toimijat tarvitaan mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan Kestävä koulu -ohjelmaa?

Mukaan ohjelman suunnitteluun ja toteutukseen on tunnistettu tarvittavan seuraavat organisaatiot ja tahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, ympäristöministeriö, Kuntaliitto, ympäristökasvatus- ja opetusalan järjestöt ja toimijat, kestävän kehityksen asiantuntijajärjestöt, alueelliset ympäristökasvatusverkot, nuorisokeskukset, Metsähallituksen Luontopalvelut, SYKE, ELY:t ja AVI:t, yliopistot ja Ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen tutkimuksen verkosto SIRENE. Lisäksi on alusta asti tärkeää saada mukaan lapset ja nuoret, opetus- ja sivistystoimen johtajat, rehtorit, oppikirjojen tekijät ja työelämäyhteistyö.

2.3 Minkälaiselle alustalle Kestävä koulu -ohjelma rakennetaan?

Luodaan kokoava verkkopalvelu www.kestavakoulu.fi (vrt. Liikkuva koulu), joka on viestinnän, materiaalien, palveluiden, kestävyyskasvatuksessa toimivien verkostojen, koulutuksen ja tutkimuksen kokonaisuus.

2.4 Mitä Kestävä koulu -ohjelma sisältää?

Ohjelmassa rakennetaan ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen kytkös toimintakulttuuriin, oppitunneille, eri oppiaineisiin ja opintokokonaisuuksiin sekä eri aloille. Kestävä koulu tarjoaa prosessimallin, jonka avulla koulutuksen järjestäjä voi kehittää ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen ohjelman, jota toteutetaan eri toimintayksiköissä niiden tarpeiden ja edellytysten mukaisesti.

Materiaalit ja palvelut

Kestävä koulu -ohjelma hyödyntää olemassa olevia ekologiseen kestävyyteen keskittyviä kasvatusta ja opetusalan materiaaleja ja palveluja, joita skaalataan laajemmaksi. Tällaisia ovat esim. kestävän kehityksen ja tiede- ja ympäristökasvatuksen ohjelmat, luonto- ja ympäristökoulujen sekä LUMA-keskusten palvelut, MAPPA.fi-materiaalipankki ja järjestöjen asiantuntijoiden toteuttamat kouluvierailut.

Koulutukset

Kestävä koulu -ohjelma sisältää ohjelman toteuttamista tukevia opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutuksia sekä rehtorien ja kuntien sivistys- ja opetustoimen johdon täydennyskoulutusta. Ohjelmassa järjestetään lisäksi Kestävä koulu -koulutuksia tuleville opettajille kaikissa opettajankoulutuslaitoksissa.

Verkostot

Ohjelma kokoaa yhteen valtakunnalliset ja alueelliset ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen parissa toimivat verkostot. Yhteistyö ja verkostojen synergia mahdollistaa resurssien mahdollisimman tehokkaan käytön.

Viestintä

Ohjelmassa on keskeisessä roolissa viestintä, jonka avulla lisätään ohjelman tunnettua, lisätään alan toimijoiden keskinäistä vuorovaikutusta, innostetaan uusia tahoja mukaan, ohjataan tunnistamaan ympäristö- ja kestävyysnäkökulmia kasvatus- ja opetustoiminnassa sekä jaetaan ohjelman aikana saavutettuja tuloksia laajemman joukon hyödynnettäväksi

Tutkimus

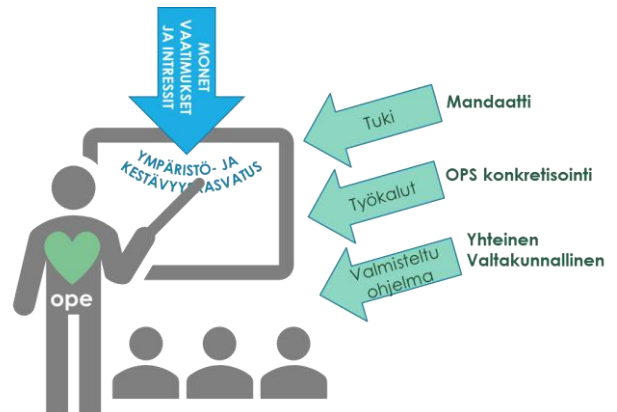
Ohjelmassa tärkeällä sijalla on arviointi, seuranta ja tutkimus toteutettavien toimien vaikuttavuudesta. Ohjelmassa tehdään yhteistyötä ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen tutkimuksen kanssa. Lisäksi ohjelman kautta välitetään ajankohtaista kestävyteen liittyvää tutkimustietoa varhaiskasvatukseen, kouluille ja oppilaitoksille.

2.5 Miten varmistetaan ohjelman rahoitus?

Ohjelman toteuttaminen vaatii poliittisen päätöksen riittävästä rahoituksesta, jonka avulla ekologisen kestävyden kysymyksiä voidaan priorisoida varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa ja toisen asteen oppilaitoksissa. Toimintarahoituksen saajille kuten koulutuksen järjestäjille määritellään omavastuuosuus.

2.6 Ohjelman tulokset ja hyödyt

- Merkittävä määrä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppijoista osallistuu laadukkaaseen ympäristö- ja kestävyyskasvatukseen, minkä myötä he saavat valmiuksia kestävä tulevaisuuden rakentamiseen.
- Varhaiskasvatus, koulut ja toisen asteen oppilaitokset saavat kattavasti tukea työhönsä niin, että tuki ympäristö- ja kestävyyskasvatukselle on turvattu valtakunnallisesti. Opettajille ja kasvattajille varataan kehittämistä varten riittävästi työaika.
- Ohjelman verkkoalusta auttaa opettajia ja kasvattajia löytämään helposti tukea toimivan ja laadukkaan ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen toteuttamiseen.
- Ohjelmassa toteutettavien koulutusten avulla varhaiskasvatuksen, opetustoimen henkilöstön, rehtorien ja muiden koulutuksen järjestäjien sekä opettajaksi valmistuvien osaaminen ympäristö- ja kestävyyskasvatuksessa paranee.
- Oppimisympäristöjä ja muuta toimintaympäristöä kehitetään ohjelman tuella kestävämmiksi.
- Ohjelma rakentaa ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen kytkökset oppitunneille, eri oppiaineisiin, opintokokonaisuuksiin sekä toimintakulttuuriin.
- Kestäviin toimintatapoihin siirtyminen (esim. energiansäästö) tuo koulutuksen järjestäjille säästöjä.
- Ohjelma mahdollistaa koulutuksen järjestäjille ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen jatkuvan kehittämisen.
- Ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen tukipalvelut ovat laajentuneet niin, että niillä on työvoimapolittista merkitystä.
- Kestävä koulu -ohjelma mahdollistaa Suomen kehittymistä kohti kestävä yhteiskuntaa.

3. Kestävä koulu -ohjelman eteneminen ja skenaariot kustannuksista

Ohjelma etenee kahdessa vaiheessa:

- Kestävä koulu -ohjelman valmistelu: vuosi 2021
- Kestävä koulu -ohjelman toteutus: vuodet 2022-2024

Seuraavassa esitellään ensin valmisteluvaiheen kustannukset ja toimenpiteet. Sen jälkeen esitellään kolme vaihtoehtoista skenaariota varsinaisen ohjelmavaiheen kustannuksista ja toimenpiteistä.

3.1 Kestävä koulu -ohjelman valmisteluvaihe

Kestävä koulu -ohjelmaan tarvitaan valmisteluvaihe, sillä ohjelma on mittaluokaltaan laaja ja tavoitteena on luoda pysyvä rakenne Suomen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten tueksi. Valmisteluvaiheessa luodaan yhteistyössä sidosryhmien kanssa tarkennettu toteutussuunnitelma Kestävä koulu -ohjelman tavoitteista, toimijoista, aikataulusta, toimenpiteistä, ohjelman ytimenä toimivan verkkoalustan alustavasta sisällöstä ja ohjelman resurssoinnista. Lisäksi valmisteluvaiheessa rakennetaan yhteistyösuunnitelma, miten Kestävä koulu -ohjelman avulla toteutetaan ja toimeenpannaan olemassa olevia ohjelmia ja linjauksia, kuten Ilmastovastuun oppimisen toimenpideohjelma ja OKM:n kestävän kehityksen linjaukset.

Aikataulu

2021

Kustannukset

300 000 €

Toimenpiteet

- Kestävä koulu -ohjelman valmistelua varten perustetaan Kestävä koulu -työryhmä, jota koordinoi Opetushallitus. Työryhmään nimetään opetus ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, ympäristöministeriön, ympäristökasvatus- ja opetusalan järjestöjen, koulutuksen järjestäjien ja ympäristökasvatustutkimuksen edustajia.
- Työryhmä laatii suunnitelman Kestävä koulu -ohjelman tavoitteista, aikataulusta, toteuttamisesta ja rahoituksesta.
- Työryhmä valmistelee ohjelmaa käynnistävän ja koordinoivan työntekijän palkkauksen. Työntekijän työnantajana toimii Opetushallitus.
- Palkattu työntekijä valmistelee työryhmän käsittelyyn menevät asiat sekä vastaa Kestävä koulu -ohjelman käynnistämiseen liittyvistä toimenpiteistä kuten verkkoalustan alustavasta sisällön suunnittelusta. Valmistelussa tehdään yhteistyötä ja opitaan Liikkuva koulu -ohjelman toimintamallista.
- Valmisteluvaiheessa järjestetään vähintään kaksi suunnittelutyöpajaa ohjelman sidosryhmille.
- Heti hankkeen alkuvaiheessa osallistetaan 1-2 varhaiskasvatyüksikköä, 1-2 koulua ja 1-2 oppilaitosta mukaan ohjelman suunnittelu-, käynnistamis- ja kehittämisprosessiin.

3.2 Kestävä koulu -ohjelman toteutus

VAIHTOEHTOISET SKENAARIOT I-III vuosille 2022-2024

Skenaario I

Kustannukset

- 2 miljoona euroa /2022 (pilottivuosi)
- 4 miljoona euroa /2023
- 6 miljoona euroa /2024

Toimenpiteet vuonna 2022 (pilottivuosi)

- Opetushallitukseen palkattu henkilö johtaa ohjelmaa tiiviissä yhteistyössä OKM:n ja YM:n virkamiesten kanssa. Ohjelmajohtajan tueksi nimetään projektiryhmä, johon kuuluvat ainakin viestinnän asiantuntija sekä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen asiantuntijat.
- Luodaan Kestävä koulu -ohjelmalle verkkoalusta valmisteluvaiheen suunnitelmien pohjalta.
- Laaditaan viestintäsuunnitelma, jota toteutetaan läpi ohjelman. Viestinnässä hyödynnetään luotua verkkoalustaa, verkostoja ja sosiaalista mediaa.
- Myönnetään kehittämisrahaa sitä hakeneille koulutuksen järjestäjille ja niiden kautta varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toisen asteen oppilaitoksille pilottien käynnistämiseen eri puolilla Suomea. Koulutuksen järjestäjä, päiväkotia, koulu tai oppilaitos voi hakea kehittämisrahaa oman ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen kehittämiseksi.
- Pilottivuonna ohjelma tavoittaa 2-4 % kohderyhmän oppijoista.
- Hakemuksiin perustuen myönnetään toiminta- ja kehittämisrahaa järjestöille ja muille alan toimijoille, jotka voivat tarjota ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen materiaaleja ja palveluja (mm. vierailut, ohjelmat, opettajien täydennyskoulutus) kouluille ja varhaiskasvatukseen tai laajentaa olemassa olevia palveluitaan.
- Erilaiset ympäristö- ja kasvatusalan verkostot liitetään kiinteäksi osaksi Kestävä koulu -ohjelmaa.
- Ohjelman käynnistymisestä alkaen kerätään tutkimustietoa ohjelman vaikuttavuudesta ja hyödynnetään jo olemassa olevaa tutkimusta.

Toimenpiteet vuonna 2023 (toinen vuosi)

- Ohjelman tavoitteita ja toimintaa arvioidaan ja kehitetään 1. vuoden toteutusraporttien, palautteen ja kokemusten pohjalta, jotta tavoitteet saavutetaan.
- Verkkoalustan sisältöä ja palveluita arvioidaan ja kehitetään 1. toimintavuoden, toteutusraporttien, palautteen ja kokemusten pohjalta.
- Myönnetään kehittämisrahaa sitä hakeneille koulutuksen järjestäjille ja niiden kautta varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toisen asteen oppilaitoksille.
- Tavoitetaan 10% kohderyhmän oppijoista.
- Myönnetään kehittämisrahaa sitä hakeneille järjestöille ja alan muille toimijoille.
- Järjestetään tilaisuuksia ja webinaareja toiminnan ja tulosten tunnetuksi tekemiseksi ja jakamiseksi.

Toimenpiteet vuonna 2024 (kolmas vuosi)

- Opetushallituksen Kestävä koulu -työryhmä juurrutetaan täysimittaiseksi ohjelmaa toteuttavaksi, kehittäväksi ja arvioivaksi organisaatioksi (vrt. Liikkuva koulu).
- Verkkoalusta on valmis.

- Myönnetään kehittämisrahaa sitä hakeneille koulutuksen järjestäjille ja niiden kautta varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toisen asteen oppilaitoksille.
- Tavoitetaan merkittävä osa, 20-30% kohderyhmän oppijoista.
- Myönnetään kehittämisrahaa sitä hakeneille järjestöille ja alan toimijoille.
- Raportoidaan ja levitetään ohjelman tuloksia.

Skenaario II

Kustannukset

- 2 miljoona euroa /2022 (pilottivuosi)
- 5 miljoona euroa /2023
- 8 miljoona euroa /2024

Toimenpiteet

Skenaarion I toimenpiteiden lisäksi

- Lisätään osallistuvien koulutuksen järjestäjien, lasten ja nuorten määrää. Ohjelma tavoittaa kolmen vuoden aikana yhteensä 30-40% varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppijoista.
- Laajennetaan olemassa olevia järjestöjen tarjoamia ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen palveluja varhaiskasvatukselle, kouluille ja toisen asteen oppilaitoksille.
- Järjestetään ohjelmaa tukevia opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksia.
- Kehitetään ja monipuolistetaan Kestävä koulu -ohjelman verkkoalustaa laajemman käyttäjäkunnan tarpeita vastaavaksi.

Skenaario III

Kustannukset vrt. Liikkuva koulu

- 2 miljoona euroa /2022 (pilottivuosi)
- 8 miljoona euroa /2023
- 8 miljoona euroa /2024

Toimenpiteet

Skenaarioiden I ja II toimenpiteiden lisäksi

- Kestävä koulu -ohjelma laajenee valtakunnalliseksi ohjelmaksi, joka tavoittaa kolmen vuoden aikana yhteensä 50-60% varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppijoista.
- Aloitetaan säännölliset Kestävä koulu -koulutukset tuleville opettajille kaikissa opettajankoulutuslaitoksissa.
- Järjestetään koulutuksia rehtoreille ja koulutuksen järjestäjille.

Lisätietoja

Sinikka Kunttu, toiminnanjohtaja
Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi
sinikka.kunttu@feesuomi.fi
+358 50 329 3388

Niina Mykrä, toiminnanjohtaja
Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto
niina.mykra@luontokoulut.fi
+358 44 700 2505

Hanna Seimola, ohjelmapäällikkö
(Ympäristökasvatus)
WWF Suomi
hanna.seimola@wwf.fi
+358 50 522 5472

Kati Vähä-Jaakkola, toiminnanjohtaja
Biologian ja maantieteen opettajien liitto
kati.vaha-jaakkola@bmol.fi
+358 50 313 8409

Lauri Kurvonen, erityisasiantuntija
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
lauri.kurvonen@oaj.fi
+358 20 748 9615

Kestävä koulu -ideoinnissa on ollut mukana

Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi
Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto (LYKKY)
Biologian ja maantieteen opettajien liitto (BMOL)
Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ)
Varhaiskasvatuksen opettajien liitto (VOL)
WWF Suomi
Suomen Latu
YK:n yliopiston RCE (Regional Centres of Expertise on ESD) Helsinki Metropolitan verkosto
Natur och Miljö
Luonto-Liitto
Suomen ympäristöopisto SYKLI
Lasten ja nuorten puutarhayhdistys
OKKA-säätiö
Pidä Saaristo Siistinä
Suomen Kiertovoima KIVO
Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura
Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry
Suomen Nuorisokeskusyhdistys
Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
Ilmastonmuutos lukioihin! -hanke

KESTÄVÄ KOULU

Kestävä koulu – mistä on kyse?

Hallitusohjelma 2019

"edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta"
"otetaan huomioon kestävä kehitys ja ilmastokasvatus [--] läpileikkaavina teemoina eri koulutusasteilla"

Kestävän kehityksen linjaus 2020 (OKM)

OKM "... kannustaa ...kestävän kehityksen näkökulmien integrointiin kasvatukseen ja koulutukseen"

Agenda 2030

" 4.7 Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot"

Kestävä koulu Hållbar skola

Ympäristö- ja kestävyys- kasvatuksen valtakunnallinen ohjelma

Miten ympäristö- ja kestävyysaiheet liittyvät juuri sinun oppiaineeseesi, alaasi ja opetukseesi?"

Kunnan tuki

Johto

Oppilaat ja opettajat

Sitoutuneet eri ammattiryhmät

Opetus

Toiminta-
kulttuuri

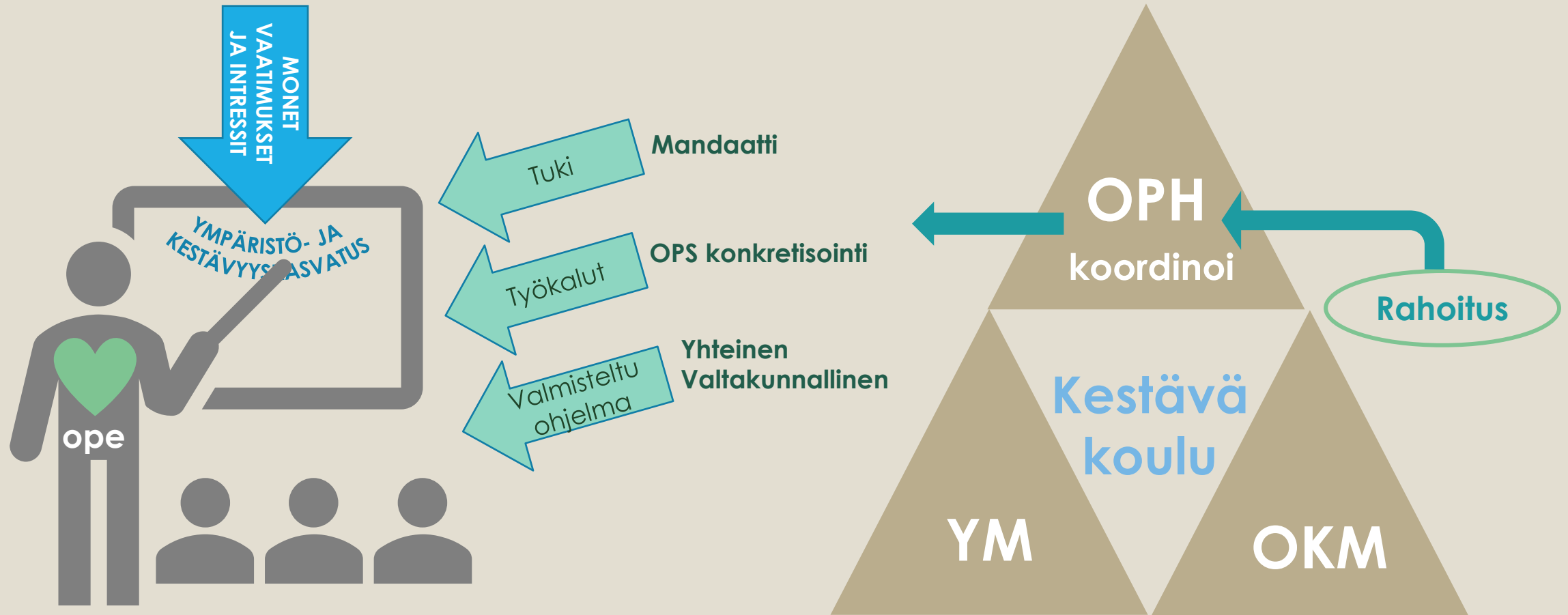
Puitteet

Varhaiskasvatus -> Perusopetus -> Toinen aste

EKOLOGINEN KESTÄVYYS

Miksi tarvitaan Kestävä koulu?

ISOMPAA! VAIKUTTAVAMPAA!

Kestävässä koulussa kasvaa muutoksentekijöitä

UNESCO: Kestävää kehitystä edistävä kasvatus ja koulutus (ESD 2019)

TRANSFORMATIIVISEN OPPIMISEN
TARVE

VALLITSEVAN JÄRJESTELMÄN TAVOITTEIDEN
KYSEENALAISTAMINEN

KESTÄVÄ KOULU

UUDISTAVA
OPPIMINEN

KASVAA
MUUTOKSENTEKIJÖITÄ

OSALLISUUS JA VAIKUTTAMISEN
TAITOJEN OPPIMINEN

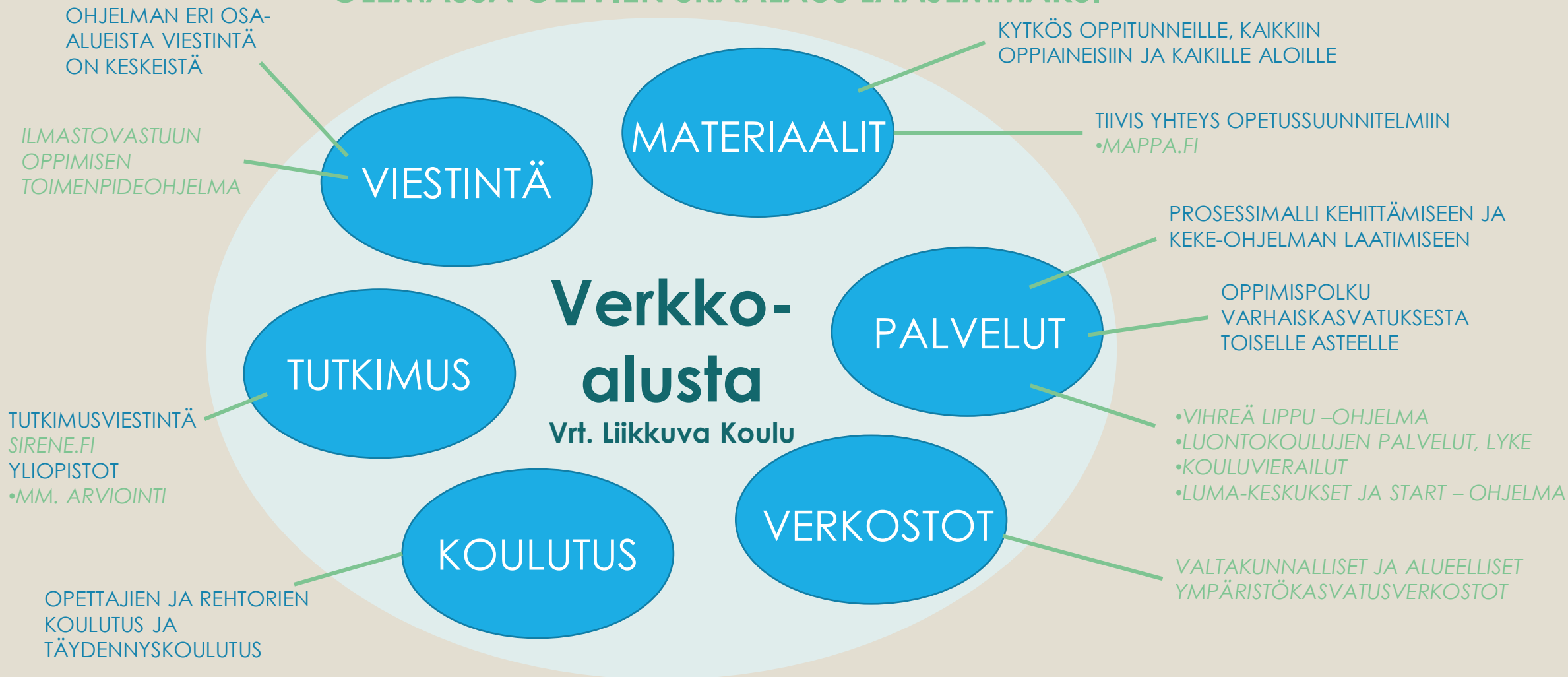
OPITAAN RAKENTAMAAN KESTÄVÄÄ
TULEVAISUUTTA

*“Perusopetuksessa
pohditaan kulutus- ja
tuotantotavoissa
ilmeneviä ristiriitoja
suhteessa kestävään
tulevaisuuteen sekä
etsitään ja toteutetaan
yhteistoimin ja
pitkäjänteisesti
elämäntapaamme
korjaavia ratkaisuja.”*

(POPS 2014, arvoperusta)

Mitä Kestävä koulu sisältäisi?

OLEMASSA OLEVIENTEN SKAALAUSSA LAAJEMMAKSI

Rahoitusta ohjataan konkreettisiin toimenpiteisiin, joilla on vaikutusta!

Kestävä koulu – puitteet kuntoon!

Koulun kestävyys ei ole kiinni vain opettajista ja oppilaista

KESTÄVÄ TOIMINTAKULTTUURI

Kunta mahdollistaa

Johdon tuki

Koko kouluyhteisön
sitoutuminen

Opettajien osaaminen

KAIKKI KÄYTÄNNÖT KESTÄVIKSI

Hankinnat

Kulutus

Energia

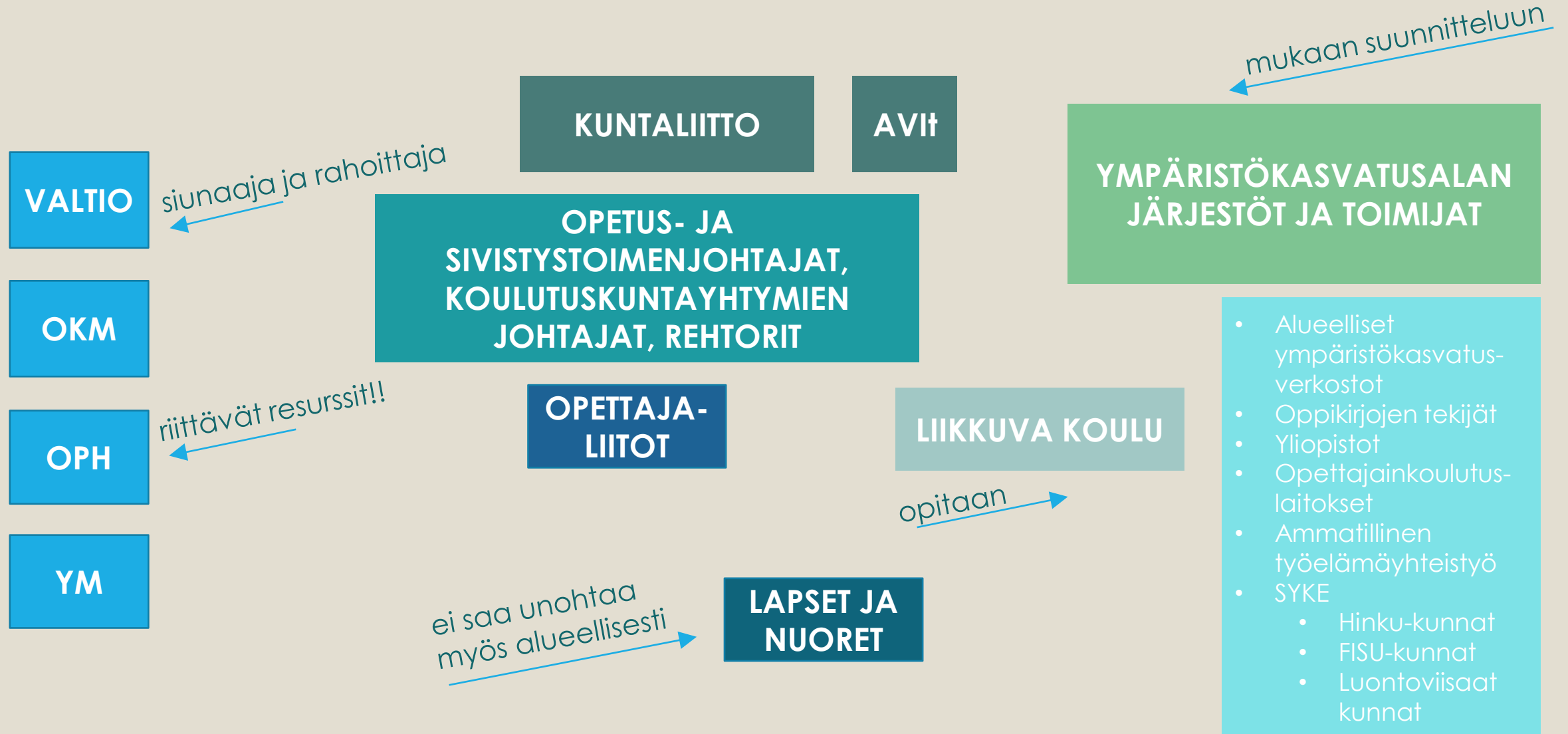
Liikkuminen

Ruokailu

Jätehuolto

Kouluja, päiväkoteja ja oppilaitoksia on niin paljon, että ei ole vähäpätöistä, mitä ruokaa syödään, mitä hankintoja tehdään, mitä energiaa ja kuinka paljon käytetään, kuinka paljon hiilidioksidipäästöjä tuotetaan.

Keitä tarvitaan mukaan?

Skenaariot

Skenaario I

20-30% kohderyhmän oppijoista

Skenaario II

30-40% kohderyhmän oppijoista

Skenaario III

50-60% kohderyhmän oppijoista

vrt. Liikkuva koulu

2022

Hankkeen valmistelu 300 000 €

2023

2 milj. €

2 milj. €

2 milj. €

2024

4 milj. €

5 milj. €

8 milj. €

2025

6 milj. €

8 milj. €

8 milj. €

Kestävä koulu –ohjelmaa edistämässä:

- Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi
- Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto (LYKKY)
- Oulun kaupunki
- Biologian ja maantieteen opettajien liitto (BMOL)
- Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ)
- Varhaiskasvatuksen opettajien liitto (VOL)
- WWF Suomi
- Suomen Latu
- YK:n yliopiston RCE (Regional Centres of Expertise on ESD)
Helsinki Metropolitan verkosto
- Natur och Miljö
- Luonto-Liitto
- Suomen ympäristöopisto SYKLI
- Lasten ja nuorten puutarhayhdistys
- OKKA-säätiö
- Pidä Saaristo Siistinä
- Suomen Kiertovoima KIVO
- Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura
- Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry
- Suomen Nuorisokeskusyhdistys
- Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus
- Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
- Ilmastonmuutos lukioihin! –hanke
- Sivistys+, SITRA

LISÄTIETOJA

Niina Mykrä
Toiminnanjohtaja
Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto
niina.mykra@luontokoulut.fi
+358 447002505

Kati Vähä-Jaakkola
Toiminnanjohtaja
Biologian ja maantieteen opettajien liitto
kati.vaha-jaakkola@bmol.fi
050 313 8409

Mari Nuutinen
Erityisopettaja
Espoon kaupunki
marinuutinen@gmail.com